

Oprukkend MOS in het basisonderwijs

Zes helpt één

In de stedelijke basisschool Groenweelde uit Gent werken leerlingen van verschillende leeftijden samen om zo te leren van elkaar. De jongeren leren van de ouderen en de ouderen leren hoe ze met de jongeren om moeten gaan. Zo heeft iedere leerling uit het 6de leerjaar een partner uit het 1ste. In Groenweelde passen we deze methode ook toe binnen het MOS-project.

Beginsituatie: Elk koppel brengt een verscheidenheid aan afval mee (papier, koekverpakking, inktvulling, klokhuis, brikje, yoghurtpakje, aluminiumfolie ...)

We stellen vast hoe groot het hoopje afval is.

Instap: De leerling van het 6de leerjaar beschikt over 5 kopieerbladen: rest, PMD, GFT, glas, papier. Zij/hij legt eerst haar/zijn meegebracht afval op het corresponderende kopieerblad en verantwoordt in eenvoudige woorden haar/zijn keuze. Nu doet de leerling van het 1ste leerjaar hetzelfde. De leerling van het 6de corrigeert indien nodig.

Waar gaat het afval nu naar toe? Naar de grote afvalcontainer in het sorteerhoekje op de speelplaats. Elk koppel neemt zijn afval mee naar buiten en gooit het in de passende container. Een leerkracht houdt toezicht. De tekeningen van het kopieerblad en de container worden vergeleken: de tekeningen zijn gelijk.

Waarom sorteren we het afval? We dragen zorg voor de natuur.

Met prentenmateriaal krijgen de leerlingen dan een woordje uitleg over wat er met het verzameld papier, GFT, glas en PMD verder gebeurt. Enkel het restafval moet nog naar de verbrandingsoven. Van ons beginpakje afval komt er niet veel meer in de verbrandingsoven terecht!

SBS Groenweelde, Gent

Waterdag

Op een vrijdag in het begin van het schooljaar nemen al onze kleuters en lagere schoolkinderen deel aan het MOS-project over water.

Minister milieu verwelkomt de kinderen.

Daarna volgen er allerlei optredens door leerlingen en leerkrachten: flessenmuziek, sketches over

water, waterspelletjes, liedjes, gedichtjes en watertrucjes. Op het einde van de middag maant minister milieu iedereen aan om het water netjes te houden en meer water te drinken.

Sindsdien is elke donderdag een gezonde waterdag op onze school. Alle kinderen zijn zeer enthousiast.

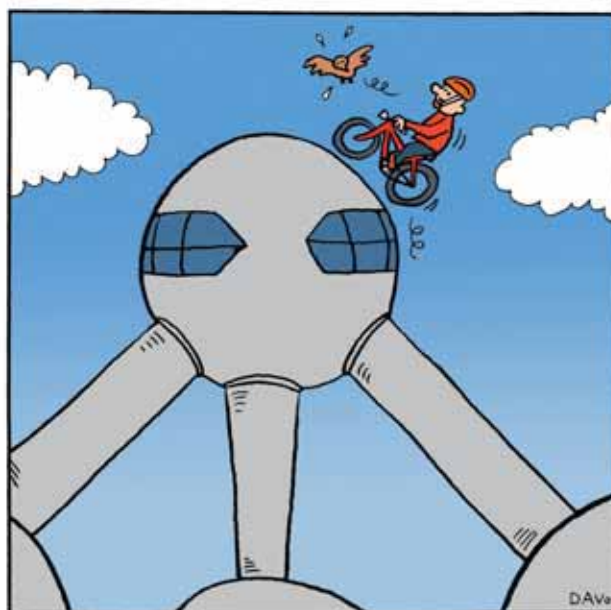
VBS De Lilare, Opbrakel

Met de fiets naar het zwembad

Ieder schooljaar in juni nemen de leerlingen deel aan De Scholengordel. De leerlingen van de 2de en 3de graad kiezen meestal voor een fietsparcours. Nochtans zijn veel leerlingen het fietsen niet gewoon. De school organiseert dit schooljaar dan ook een aantal acties om de leerlingen fietsvaardigheid bij te brengen en het milieu te sparen. Naast fietsbehendigheidspoeven op de speelplaats, gaan de leerlingen van de 3de graad ook geregeld al fietsend naar het zwembad. Zo leren zij wat het betekent zich op de openbare weg te begeven met hun fiets. Vooraf worden er uiteraard een heleboel afspraken gemaakt met de leerkrachten en de ouders. Zo zie je maar, fietsen met de klas in Brussel, het kan!

Sint-Jozefsschool, Sint-Lambrechts-Woluwe.

FIETSEN IN BRUSSEL: BEHENDIGHEIDSPROEVEN NODIG

Ruim maar op

Wij werken op onze school al jaren aan afval sorteren en afvalpreventie. Om onze speelplaatsen nog netter te houden kocht de school een aantal grijpertjes aan. Zonder je handen vuil te maken, kun je papiertjes en ander afval op een leuke manier opruimen en in de gepaste vuilnisbak gooien. Volgens een beurtrol mogen een aantal leerlingen de speelplaatsen en de schooltuin afschuimen op zoek naar "sluikafval". Om de grijpertjes te demonstreren en te promoten heeft het zesde leerjaar zelf een liedje geschreven. Ze trekken van klas naar klas en met hun lied en enkele tekeningen trekken ze de actie op gang. De weinige papiertjes die nu toch nog op de grond terecht komen, verdwijnen vliegensvlug in de vuilnisbak.

Ruim maar op.

Hé jij. Pak het papier. Steek dat in de vuilbak.
Hé jij. Ik ben nog hier. Op de grond heb ik geen plezier!
Raap me maar op! Steek me in de vuilbak.
Dan voel ik me heel warm. De grond is nu proper.

Stedelijke Basisschool De Acacia/De Feniks, Gent

Lieveheersbeestjes doorstaan vuurproef

Honderd Limburgse MOS-klassen volgen lieveheersbeestjes in hun ontwikkeling. Ze krijgen de kans dit te doen met een kweeksetje van de vzw Adalia en met de steun van de provincie Limburg. De kinderen maken kennis met het leven en de ontwikkeling van insecten. Lieveheersbeestjes spelen een rol bij de bescherming tegen allerlei belagers van de planten in de tuin en het fruit in de boomgaard. Dat is weinig gekend, zeker bij kinderen.

Uit een enquête van Adalia bij alle deelnemende leerkrachten blijkt een grote tevredenheid over het project. Opvallend is dat meer dan de helft van de deelnemende klassen uit het kleuteronderwijs of uit de eerste graad komen. Over het algemeen ligt de interesse hoog en werken de kinderen vol overgave aan het project. In enkele klassen start het project vrij laat in het schooljaar en dus is het moeilijk het nog volledig in de lessen te integreren. Dat is meteen ook de belangrijkste kritiek op het lieveheersbeestjesproject. In totaal worden in 40 klassen 496 lieveheersbeestjes geboren. Dat betekent een redelijk gemiddelde van ongeveer 12 diertjes per klas. Enkele klassen ondervinden problemen met de kweek (graantjes te vroeg of te laat gezaaid, bladluiskweek die niet aanslaat, hoge sterfte onder de larven ...). Het begeleidende pakket bevat een werkboekje voor leerlingen en leerkrachten, aangevuld met lesideeën om lieveheersbeestjes te integreren in alle lesdomeinen, gekoppeld aan ontwikkelingsdoelen en/of eindtermen. Bijna alle klassen willen volgend jaar opnieuw aan het project deelnemen.

*Meer informatie krijg je bij Adalia vzw, Peter Berx,
Rue Jacob Makoy 43, 4000 Luik,
tel. en fax 04 379 06 84, info@coccinelles.be.*

foto Eddy Daniëls

Dag kloostertuin

Kinderen dichterbij de natuur brengen zodat het vanzelfsprekend is dat er een kikker in het water plonst of een sprinkhaan voor hun voeten wegspringt. Met dit uitgangspunt werd in het kader van MOS de kloostertuin in Sint-Huibrechts-Lille ingericht als educatief schoolreservaat voor de kinderen van de Vrije Basisschool.

In de tuin bepalen twee thema's de inrichting: *natuurbeleving en afvalpreventie*. In een vijver van 100 m² kunnen de kinderen het leven in het water bestuderen. Een vlechtwand, doornstruiken en prikkelende planten voorkomen dat onvoorzichtige leerlingen in het diepe gedeelte van de vijver kunnen sukkelen. Rondom de vijver ligt een bloemenweide waar insecten zich thuis voelen. Samen met de bijenwand groeit het respect voor vieze of griezelige beestjes. Om te voorkomen dat er ballen in de tuin belanden, zijn knotwilgen als natuurlijk scherm aangeplant. De openluchtclassen vinden plaats in de weerbestendige buitenklas, weg van de duffe klaslokalen. De moestuintjes zijn ingezaaid met radijsjes, pompoenen en zonnebloemen. De kinderen van de eerste graad verzorgen ze. Onkruid en groenresten verwerken ze in een composthoek tot meststof voor tuintjes. Met het snoei-hout leren de leerlingen decoratieve vlechtwanden maken. De resten van de keuken en de broodmaaltijden belanden in de kippenren, waar de kleuters iedere dag verse eieren mogen rapen. *Een educatief schoolreservaat is één van de mogelijkheden om aan het MOS-thema 'Natuur op school' te werken. Heel wat andere ideeën en tips vind je in de themabundel 'Natuur op school'. Je vindt er ook een lijst van MOS-schakels (extramurosactiviteiten) in Limburg en de andere provincies. Je kan deze themabundel aanvragen bij je MOS-begeleider.*

Composthoekje

Wij sorteren en recyclen, maar we hebben ook een compostparkje (2 compostbakken), gemaakt door ouders en onze compostmeester. Tweemaal per week is het 'fruitdag'. Iedereen eet een stuk fruit en het fruitafval gaat in het

GFT-containertje

en vandaar naar de compostbak.

We bereiken hier een dubbel doel.

Fruit is gezond en bovendien hebben we vers materiaal voor Jerom, de compostworm en zijn familie. Eentonige voeding is niet goed, dus mengen we het fruitafval met stro uit het kippenhok of houtschors, of bladeren of ander droog materiaal.

De kippen verwerken keuken- en fruitafval. Voor de verzorging van de kippen is elke week een

andere klas verantwoordelijk. Elke dag moeten ze vers water en voedsel krijgen. 's Vrijdags worden de legbakken uitgekuisd en krijgen ze vers stro.

De eieren gebruiken we op school (bv. pannenkoekenslag, taart) of het personeel kan genieten van een heerlijk scharrelei! De kinderen zeven zelf de rijpe compost.

Voor de diertjes in de compost zijn een grote attractie. Daarna wordt de compost verwerkt in de lessen WO - levende natuur.

Elke vrijdagmorgen is onze compostmeester op school om eventuele vragen van ouders i.v.m. thuiscomposteren te beantwoorden en ook de leerkrachten krijgen ondersteuning bij hun activiteiten.

Op de website van onze school

www.aalst.be/tinnenhoek hebben we ook een

composthoekje waar de compostmeester regelmatig tips geeft aan de bezoeker.

Maria Dierickx, directeur, Stedelijke Basisschool Tinnenhoek, Aalst.

Water doe-tentoonstelling

De school voor buitengewoon lager onderwijs Macarius van Gent werkt het thema 'water' uit. Er komt heel wat aan bod: water als gezonde dorstlessen, (school)waterverbruik, watervervuiling, wateronderzoek, waterbesparing, gebruik van water in andere landen, gebruik van regenwater... De school organiseert een grote 'water doe-tentoonstelling'! Alle klassen en leerkrachten kunnen gedurende verscheidene weken gebruik maken van een speciaal ingerichte ruimte om het thema 'water' verder aan bod te laten komen. Er is een vertel- en infohoekje met o.a. cd-roms en video's over water, een spelletjeshoek, een speelhoek en een experimenteerhoek. De babbelmuur toont allerlei waterprenten en nodigt uit tot groeps gesprekken over de verschillende associaties met water. Er zijn een aantal waterdieren aanwezig en er is mogelijkheid tot vijveronderzoek. Via een quiz komen de bezoekers te weten wat er allemaal te zien en te doen is op de tentoonstelling! Leren en experimenteren op een leuke of speelse manier gaan hier hand in hand. De doe-tentoonstelling is een apotheose en ludieke afsluiting van het jaarthema. Alhoewel... we willen het gemaakte en verzamelde materiaal zeker en vast ook de volgende schooljaren gebruiken!

Bubao Macarius, Gent

Voskes Morgana

Basisschool Voskenslaan van Gent concentreert zich dit schooljaar op het thema verkeer. Niet alleen veilig verkeer maar ook milieuvriendelijk verkeer!

Doorheen het schooljaar zijn er milieuverkeersdagen. Op die dagen controleert Ricky Rups of de kinderen op een milieuvriendelijke manier naar school komen. Ricky Rups begeleidt de kinderen en geeft hen tips over hoe het beter kan. Met de fiets, de tram, de step... Ook moedigt hij carpool en fietspool aan. De kinderen kunnen diezelfde dag op een geschilderde rups van acht meter lang het resultaat van de actie zien.

Ook 3 intensieve verkeersweken vinden plaats. De eerste week heet Voskes Morgana, geïnspireerd op Fata Morgana. Uitdager van dienst is niemand minder dan KIJK UIT Flor Koninx! Flor geeft onze basisschool 5 opdrachten die we binnen 1 week moeten uitvoeren:

- Maak een verkeerslied met minstens 5 verschillende instrumenten.

- Zorg dat er in de Voskenslaan minstens 50 affiches van het Octopusproject te zien zijn.
- Zorg voor minstens 10 milieuvriendelijke vervoermiddelen.
- Mobiliseer minstens 100 fietsers met helm en vestje.
- Maak voor iedere aanwezige een aandenken aan deze dag.

Op vrijdag 23 september om 9 u worden de 5 opdrachten geëvalueerd en krijgt onze school de vijf sterren toegekend. *Wij zijn een vijfsterrenschool!*

Het thema van onze volgende verkeersweek is 'Alles wat rijdt zonder motor'.

We starten met 'Meester op de Fiets' en 'De fietsregistratie'. Als slot tonen de kinderen hun zelfgemaakte constructie die én echt moet kunnen rijden én een parcours moet kunnen afleggen!

Voskeszeepkistenrace.

De derde en laatste verkeersweek wordt een modebewuste, fluorescerende en reflecterende week. Op een knappe manier gezien worden met een heuse modeshow!

Geïnteresseerd in één van de projecten?

Bel juf Wendy 0495 56 40 87

of kom een kijkje nemen,

Basisschool Voskenslaan, Gent

Cirkels

Vorig schooljaar hebben we met onze school het MOS-thema verkeer aangepakt. Samen met de leerlingen (6de leerjaar) staan we eerst stil bij de voor- en nadelen van de verschillende vervoerswijzen. Heel uiteenlopende stellingen en uitspraken brengen heel wat discussie op gang. Toch zijn we het erover eens dat alles wel zo zijn voor- en nadelen heeft. Je moet ook met verschillende factoren rekening houden: afstand, bagage, het weer, beschikbare tijd...

Daarna brengen we onze eigen vervoerswijze in kaart. We kopiëren een deel van het stadsplan: onze school met alle straten in een straal van 5 km. Op een afstand van 1 km van de school komt een eerste cirkel: *de stapzone*. Op 4 km een tweede cirkel: *de fietszone*. Net als bij een echte wegenkaart, werken we ook de legende netjes uit. Elke vervoerswijze krijgt zo een eigen kleurtje. Daarna begint het echte speurwerk. Op de woonplaats van alle leerlingen komt een prikker met een vlagje in de kleur van de vervoerswijze én hun naam. Op die manier worden we ons echt bewust van de afstand tot de school en onze vervoerswijze. We smeden plannen om dat misschien anders en milieuvriendelijker aan te pakken. Leerlingen die in de zelfde buurt wonen, kunnen carpoolen of kiezen voor de fiets. We informeren de ouders. Na die oefening stellen we ons project voor in de andere klassen. Leerkrachten en leerlingen zijn enthousiast. Zo komt er een plan met de vervoerscirkels in elke klas. Elk schooljaar nemen de leerlingen hun bord met vervoerscirkels mee naar hun nieuwe klas. Telkens opnieuw bespreken we woonplaats en wijze van vervoer. Leerlingen die kiezen voor een milieuvriendelijker vervoerswijze krijgen uiteraard een dikke pluim.

*Juf Regine van het 6de leerjaar,
BSGO De Plataan, Roeselare*

MOS

Afval vermijden
is later niet lijden
Weet je niet hoe het moet
dan vertel ik je hoe je dat doet.
En ik heb gekozen
voor boterhammen dozen.

Laura Tanghe (10 jaar), de Driespan, Zevokote

Stap en fiets

We werken 14 dagen met alle klassen aan het thema verkeer. Elke klas werkt eigen activiteiten uit en er zijn een groot aantal gemeenschappelijke momenten.

We stimuleren vooral kinderen en ouders om op een milieuvriendelijke manier naar school te komen.

De juf vertelt van een kindje dat te voet naar school komt. Of met de fiets. De allerkleinste kinderen beelden uit, de oudere kinderen vertellen hun ervaringen en leggen het verband met wat ze zelf doen.

In de lessen bewegingsopvoeding gebruiken we oude fietsbanden (buiten- en binnenbanden) als hoepels. De kleinsten stappen en springen erin, erover...

Waarneming van de fiets met de 2de kleuterklas. Wat is het verschil tussen de loopfiets, de driewieler, de kinderfiets en de fiets voor volwassenen? Hoe rijd je ermee? Zijn er nog andere "voertuigen"? Waarneming van de auto. Iemand start de wagen. We kijken en ruiken. Bah vies. Dan volgt een klasgesprek over milieuverontreiniging. Met de 3de kleuterklas gaan we na hoe iedereen naar school komt. We streven een recordpoging fietsers na.

Alle kleuters observeren de fietskledij van de lagere schoolkinderen die met de fietspool naar school komen. We passen een techniek toe op een tekenblad "zichtbaar in het donker". De kleuters kleuren bepaalde delen van een fietsend kindje met gele wasco en wrijven dan de tekening in met zwarte verf. Wat ontdekken we? De gele stukjes blijven zichtbaar!

Alle kinderen brengen prenten mee en ordenen: milieuvriendelijke voertuigen samen en niet-milieuvriendelijke samen.

Daarnaast organiseren we nog heel veel knutsel-

activiteiten en spelactiviteiten over het zebrapad, de fiets en de verkeersborden (preborden). De laatste dag van het project vormen we de straat om tot een velodroom. Heel de dag kunnen de leerlingen er met een beurtroelsysteem fietsen. De politieuffen reiken fietsmedailles uit. Wat we zeker blijven doen: één keer per maand de straat veranderen in een fietsstraat. De fietsbanden blijven permanent speelgoed op de speelweide. We blijven oefenen op stappen en fietsen. Hierbij is het pakket "Op vier, drie, twee wielen" een goede hulp

(www.verkeerskunde.be/publicaties/educatie/)

*Kleuterjuf Sabine Debruycker,
VBS St-Maarten kleuterafdeling, Damme (Sijsele)*

MOS-bloem

Vóór nieuwjaar werken we verder aan het thema afvalpreventie. Afval voorkomen blijft ons hoofdoel. De gewoonte om goed te sorteren leren we verder aan. De aanvangsklasjes van type 1 hebben stekjes van een kamerplant verplant. Ze maken daarbij gebruik van compost uit ons eigen compostvat. In elk plantje steekt een takje met een papieren uitgeprikt bloem. De leerlingen en personeelsleden schrijven hun naam op de bloemblaadjes. En zo tekent iedereen weer in voor een nieuw MOS-schooljaar.

In ieder lokaal staat nu zo'n MOS-plantje en op het einde van het schooljaar worden prijzen uitgereikt voor de best verzorgde plantjes.

Zo zijn we gestart met het thema natuur...

In december vindt onze vijfde kerstmarkt plaats. Een heus kringloopkraam toont allemaal spullen die de kinderen hebben meegebracht. Elke klant krijgt een milieuagenda. Dat biedt ons de gelegenheid om een woordje uitleg te geven over onze MOS-acties.

*Cynthia De Witte,
MPIGO Sterrebos,
Rumbeke*

Leerlingen op bezoek

Een eerste *MOS-vergadering voor leerlingen* van verschillende scholen uit de omgeving van Brugge vindt plaats op 1 december 2005 in BO De Boomgaard (Sint-Kristoffelstraat, *Assebroek - Brugge*). De Boomgaard werkt al verscheidene jaren aan de thema's water en natuur op school (www.sip.be/de.boomgaard). Ze hebben o.a. een drinkwaterfontein, een verkeerspark, een kinderboerderij en een 'voedselbosje'. Ze kweken groenten, fruit en kruiden. De leerlingen krijgen een grote *verantwoordelijkheid* en *zelfstandigheid* in het MOS-project.

Vijf scholen zijn op 1 december aanwezig met elk minstens twee leerlingen en één leerkracht. De leerlingen van De Boomgaard stellen hun projecten aan de andere leerlingen voor. De bezoekers mogen kijken, voelen, ruiken, proeven en mee de dieren voederen en verzorgen.

Tijdens een rondleiding krijgen ze vele tips i.v.m. waterbesparing en tuinonderhoud. Uit een spel met 20 foto's van natuurbeelden komt naar voor wat kinderen aanspreekt en wat niet. De lieflijkheid van de natuur haalt het, want de keuze valt op mama eend met kroost. Op de website van MOS www.milieuzorgopschool.be (bij basis, MOS-thema's, Natuur op school, natuur-afbeeldingen) vind je die foto's.

Aline De Grootte en *Arthur Boxus* van het Sint-Andreaslyceum (Fortuinstraat, *Sint-Kruis*) vinden het reuze dat ze daar eens lekker hun eigen mening konden zeggen. Tijdens de vergadering vertellen ze over de plannen van de eigen school. Zie hiervoor 'Tableau Vivant' p.31.

Nica Weyts en *Alison Vermoortel* van de Basisschool *Sint-Lodewijkscollege* (Gerard Davidstraat, *Brugge*) hebben op de vergadering heel wat ideeën opgedaan om op de eigen school aan de slag te gaan. Zij willen de Noordertuin (een stuk grond bij de school) zo inrichten dat elke klas een klein stukje kan bewerken. "Het voedselbosje zouden we graag inrichten aan de kant van de helling. We kunnen nog meer groen op de speelplaats planten. Kippen komen er zeker, cavia's hebben we al... Plannen genoeg om aan het werk te gaan."

Alle aanwezige leerlingen en leerkrachten vinden de MOS-vergadering een leuke ervaring die zeker voor herhaling vatbaar is. Ze beslissen om twee keer per jaar met de Brugse scholen samen te komen.

Rinkelbel

In Keerbergen weten ze wat fietsen is!
De gemeente organiseert in het kader van MOS? DUS! (Milieuzorg Op School? Duurzame School!) jaarlijks 'Met belgerinkel naar school' naar analogie met de actie 'Met belgerinkel naar de winkel' (www.belgerinkel.be).

De gemeentelijke basisschool (2 vestigingen) gaat echter nog een stapje verder en combineert het initiatief met de spaaractie 'Veilig en milieuvriendelijk naar school' van Mobiel 21 (www.mobiel21.be).

Bovendien doet ze deze actie op permanente basis, het hele schooljaar door.
De kinderen krijgen op een spaarkaart een stempeltje als ze op een milieuvriendelijke manier naar school komen: te voet, met de fiets of met de bus. Carpoolen is ook OK, maar komt in de praktijk weinig voor. Indien de fietsers ook hun helm dragen, krijgen ze een extra 10de stempeltje, op voorwaarde dat er al 9 op de kaart staan.

De laatste vrijdag van de maand is er een prijzen-trekking uit de 'bus' met de volle kaarten. Het oudercomité zorgt telkens voor 2 prijzen voor de kleuters en 4 prijzen voor de lagere school. Het gemeentebestuur heeft zich ondertussen ook geëngageerd om de actie op gemeentelijk vlak enige permanentie te geven door ze in het MOS? DUS!-kader voor alle scholen van Keerbergen te laten doorlopen van mei 2005 tot april 2006. Dan wordt er een prijs uit alle kaarten geloot.

CARPOOLEN IS GOED, FIETSPOLEN IS BETER...

De gemeenteschool vond dit echter te mager en het oudercomité is bereid de prijzen per maand te blijven voorzien. Alle volle kaarten dingen uiteraard ook nog mee naar de gemeentelijke prijs in april 2006. Prijzen zijn leuk en stimuleren, maar wat de gemeentelijke school in Keerbergen uniek maakt is dat ze de stappende, fietsende en bussende MOSsers systematisch in kaart brengt. Dat geeft hen sinds vorig schooljaar een perfect beeld van het percentage leerlingen dat zich op een milieuvriendelijke manier naar de school verplaatst. Eén keer per maand nemen alle leerkrachten de toestand op. Dat wordt in een tabel met bijhorende grafiek gezet. Die wordt maandelijks aangevuld en naar alle klassen elektronisch doorgestuurd. De gegevens kunnen dan in de klassen worden gebruikt om 'levend' te rekenen. En de actie is een succes.

Uit de grafieken blijkt dat vorig schooljaar gemiddeld meer dan 46% van de leerlingen op een milieuvriendelijke manier naar school kwam. Als dat geen succes is!

Santé!

In basisschool Kindsheid-Jesu in Schoten tappen de leerlingen voortaan biomelk uit een automaat, wat meteen een primeur is voor ons land. Supervers, gezond en verfrissend tussen de lessen door, zonder dat er afval bij komt kijken. De melk wordt 's morgens vers geleverd door bio-boerderij De Dobbelhoef. De hele school huldigde de automaat én biokoe Bella feestelijk in.

BIO - KOE BELLA

Oprukkend MOS

in het secundair onderwijs

Het gele teken

"Geef je oude fiets een tweede leven en schenk hem aan het PTI in Zottegem!" Die oproep in de krant levert heel wat reacties op. Verbaasd over het succes trekt onze MOS-ploeg er op uit om niet minder dan 40 fietsen bij particulieren op te halen. We zijn meer dan eens verrast over de kwaliteit van de aangeboden fietsen. Het zijn zeker niet allemaal 'wrakken'. Verscheidene fietsen zijn zelfs zo goed als nieuw.

GEEF JE OUDE FIETS EEN TWEEDE LEVEN

Eenmaal alle fietsen verzameld, gaan we ze vakoverschrijdend te lijf. In de lessen PAV maken we een inventaris van de fietsen: wat ontbreekt aan de fietsen, werkt het licht nog, zijn de remmen in goede staat ... Daarna is het de beurt aan 5 Carrosserie. Alle kaders worden in het geel gespoten - lekker opvallend - en versierd met het schoollogo en een nummer. Tijdens onze jaarlijkse themadag zetten we 4BB (Beroepsbasis Mechaniek) aan het werk om de fietsen te herstellen, te smeren, op te pompen... enfin op te knappen als nieuw. Dit alles in het kader van de leerplan-leerinhoud 'fietstechniek'. De leerlingen krijgen ondersteuning van ouders en oud-leerkrachten die we op die manier bij ons MOS-project betrekken. Het project is een logisch vervolg op de acties die we vorig jaar op het getouw hebben gezet: verbeteren van de verkeersveiligheid van de schoolomgeving en de belangrijke invalswegen die leerlingen gebruiken om naar school te komen.

Kris Verheyen, PTI Zottegem, pti@pti-zottegem.be

Olijke kleuren

Twee weken lang bewonen acht hometrainers de speelplaats en kruipen heel wat sportieve zielen in het zadel. Doel van het fietsproject: het gebruik van de fiets promoten bij de leerlingen. Zou het niet fraai zijn als de fietsrekken volgestouwd zijn met voertuigen van ijverige leerlingen die hun gezonde hart op de goede plaats dragen? Gezonde competitie tussen leerlingen en leerkrachten op een plezierige manier is ook goed meegenomen. Maar zou de uitslag roet in het eten gooien?

Het wordt een overdonderend succes! De leerlingen krijgen de kans om tijdens de pauzes de kilometers bijeen te rijden. 's Morgens aan de schoolpoort wachten de projectmedewerkers de fietsrijdende leerling op om de afstand die hij aflegt van huis naar school te noteren. Dat brengt de leerlingen op een eindresultaat van maar liefst 8000 km.

De leerkrachten zijn in de minderheid en krijgen daarom de kans om tijdens de lessen hun zeemvelbroekje aan te trekken en hun naam te verdedigen. Die kilometers worden dubbel aangerekend. Ook hun thuis-school afstand wordt bij de totale som opgeteld.

Ze hebben hun best gedaan - dat mag ook wel eens gezegd worden - maar het mocht niet baten. De leerkrachten verliezen met een officieel verschil van 3000 km met de leerlingen.

Natuurlijk moet de verliezer, zoals bij alle goed georganiseerde competities, een tegenprestatie verrichten. De leerkrachten en personeelsleden moeten in de olijke kleuren donkerblauw-wit op school verschijnen. En alle leerlingen die zich gedurende het fietsproject verdienstelijk hebben gemaakt, krijgen recht op een uniformloze week. En daarom kleurt net voor de start van de examens onze school zo fel! Dankjewel!

*Uit het schooltijdschrift 'De Sleutel',
Sint-Pietersinstituut, Gent,
info@sintpietersgent.be*

Leve(n in) de tuin!

Hoe het begon

Aanvankelijk bewerken de leerlingen van opleidingsvorm 2 een braakliggend stuk grond achter de school om bepaalde technieken te leren en motorisch bezig te zijn in de gezonde buitenlucht. Ze planten pompoenen die een overdadige oogst geven en gebruikt worden in de keuken! De leerlingen zijn erg enthousiast en zo groeit het idee om een levende schooltuin te maken, waarbij we meer leerlingen van zowel opleidingsvorm 2 als opleidingsvorm 3 kunnen betrekken.

Het project

Een aantal leerlingen en leerkrachten steken de koppen bijeen en gooien losse ideeën op tafel: 'Het zou leuk zijn om meer groenten uit de tuin te halen, om bloemen te kunnen plukken, om fruit te oogsten, om dieren in de tuin te hebben...'

De activiteiten

Samen met de leerlingen leggen we een moestuin en composthoop aan tijdens de lessen beroepsgerichte vorming. De oogst wordt verwerkt in de kooklessen en in het schoolrestaurant. Het afval van de keuken brengen we naar de composthoop. In de lessen algemene vorming werken we aan de woordenschat en behandelen we o.a. de wisseling van de seizoenen, hoe je groenten kan bewaren en gezonde voeding. In samenwerking met de Provinciale Groendomeinen planten we fruitbomen. De leerlingen van houtbewerking maken een kippenhok en zorgen voor een omheining. Binnenkort zijn er dan ook kippen en geiten aanwezig op onze school.

Andere leerlingen zorgen voor een tuinhuis waar het werkgerief kan worden bewaard.

BuSO De Beemden - Mechelen

Propere verf, proper water

In SBSO Ter Zee in Oostende reinigt de afdeling Schilderen en Decoratie de verfborstels op een milieusparende manier.

De leerlingen gebruiken voor het uitwassen van het verfgereedschap een wasplaats met bezinkreservoir.

Al het gebruikte verf materiaal, zoals borstels, rollen, bakjes, roerstokjes wassen ze in een uitwasbak met water.

Rollen wassen ze uit in een speciale houder met een hogedruksysteem. Dat vermindert het waterverbruik drastisch. In minder dan 10 seconden is een rol perfect proper.

Het vervuilde water gaat verder door een viertrapsbezinkreservoir.

De speciale constructie van het reservoir maakt dat de meeste verfdeeltjes en vuil in de 4 bezinkbakken achterblijven.

Het licht vervuilde restwater wordt overgepompt naar een roerbak.

In die bak wordt het water geroerd samen met een biologisch slijtmiddel, een soort klei.

Het slijtmiddel zorgt ervoor dat de overblijvende verfdeeltjes worden losgemaakt van het water. Hierdoor ontstaan proper afvalwater en vaste onschadelijke verfstoffen, die opgevangen worden in een zak en met het gewone huisvuil mogen worden meegegeven.

Het systeem kan worden uitgebreid.

Dan wordt het gezuiverde water in een kringloop-procédé gebracht en kun je het opnieuw gebruiken om te wassen.

Het is een heel eenvoudig en gebruiksvriendelijk systeem dat we dagelijks gebruiken.

Een aanrader!

SBSO Ter Zee, Oostende, info@terzee.be

Tomatensoep? Dan moet het vrijdag zijn!

Spreek de drie woorden 'afvalpreventie op school' uit en iedereen denkt spontaan aan zwerfvuil op de speelplaats, sorteren van de afvalfracties of de strijd tegen blik op school.

Associeer je afvalpreventie met tomatensoep, dan ben je ongetwijfeld thuis in de edele kunst van het koken. Hilde Smet en Peter Rogiers, praktijkleerkrachten in het OLV Presentatie Campus Hotel-Bakkerij uit Lokeren, maken één en ander duidelijk.

Milieubewustzijn zit tussen de oren. Willen we als school milieubewust zijn dan moeten we in eerste instantie werken aan onze attitude. Leerlingen van de richting 'Restaurant en Keuken' krijgen daarom de opdracht een week hun thuismenu bij te houden.

THUISMENU BIJHOUDEN

De kern van de opdracht is te achterhalen hoeveel en welke soort 'voedselresten' thuis worden weggesmeten - in het beste geval op de composthoop of voor de kippen, in het slechtste geval bij het restafval.

Conclusie van het minionderzoek is dat heel wat producten niet opnieuw worden gebruikt of gerecycleerd.

Op school tonen we aan dat het ook anders kan en dat we heel wat restproducten kunnen verwerken in andere recepten.

Enkele voorbeelden ter illustratie:

Verloren brood, gewonnen brood, wentelteefjes, pain perdu - van streek tot streek mag de naam dan al verschillen - het principe blijft hetzelfde:

oud brood wordt niet weggesmeten maar verwerkt tot een lekkernij.

Kluts eieren en melk door elkaar in een kom.

Dompel beide kanten van een sneetje oud brood even in het mengsel. Verhit boter of margarine in de koekenpan, temper het vuur en leg het sneetje erin. Bak aan beide kanten bruin. Leg het broodje op het bord en bestrooi het met suiker en kaneel.

Onze school gooit trouwens nooit brood, pistolets, sandwiches en ander gebak weg. Gebruiken we het niet voor verloren brood, dan maken onze bakkers van dit 'oude' gebak lekkere broodpuding.

Gekookte aardappelen van de vorige dag kun je verwerken in een lekkere soep.

250gr aardappelen, 150gr ui, 150gr preiwit, 150gr witte selder, 1,75 l water, 3 bouillonblokjes (kip), een klontje vetstof (benodigdheden voor 5 pers.). Reinig eerst alle groenten; spoel ze zeer grondig; snij de groenten in reepjes; laat wat vetstof smelten in de kookpot; voeg de gesneden ui, prei en selder toe; laat de groenten onder gesloten deksel enkele minuten uitzweten; voeg het water en de bouillonblokjes toe; breng aan de kook en voeg de gesneden aardappelen toe; laat 20 min. koken; mixen en op smaak brengen met peper en zout.

Bij het koken plaats je steeds het deksel op de pot, want zo spaar je energie.

Het groen van de prei dat we in deze bereiding niet gebruiken, kun je trouwens versnijden (eventueel invriezen) en gebruiken in een 'groene' soep.

*Resten van rauwe vissoorten zoals koppen en graten brengen we aan de kook met rauwe groenteresten van prei, selder wortel en ui, witte wijn, water en kruiden. Na het koken zeven we deze vloeistof en hebben wij een heerlijke **visfumet**.*

De basis voor heel wat soepen en sausen.

Onze boodschap is toch duidelijk? Ook in de keuken komt MOS aan bod en kunnen we heel wat afval vermijden. Niet alleen milieuvriendelijk maar ook 'lekker' economisch.

En waarom tomatensoep op vrijdag? Juist!

Dagsoepen op restaurant of hotel zijn meestal samengesteld uit groenteresten van de schotel van de dag ervoor. De rode kleur van de tomaten krijg je met geen enkele groente nog weg.

Tomatensoep serveren we dus meestal op het einde van de week.

Smakelijk!

*Peter Rogiers en Hilde Smet,
OLV Presentatie Campus Hotel-Bakkerij, Lokeren,
hotel-bakkerij@olvp-lokeren.be, 09 349 24 17*

Oprukkend MOS

de provincies

Antwerpen

MOSGROEI

Sinds het begin van het schooljaar zijn 26 basisscholen en 9 secundaire scholen mee op de MOS-kar gesprongen.

G.V.B.S. De Brug - Antwerpen;
GV Basisschool De Vuurtoren - Antwerpen;
BSGO Veltwijck - Ekeren; De Witte Merel - Ekeren;
De Waterval - Ekeren; BSGO De Wissel - Veerle;
BSGO Victor van de Walle - Mechelen;
KSGO 'De Bel' - Mechelen; VZK - Bonheiden;
GILO Kaart - Brasschaat; VBS Sterbos - Wuustwezel;
Basisschool Sint-Clara - Arendonk;
BULO Kristus Koning - Sint-Job-in-'t-Goor;
Basisschool Sint-Eduardus - Schoten;
VLS Altena Instituut - Kontich;
VKS Altena Instituut - Kontich;
GVB Sint-Victor, Kasteeldreef - Turnhout;
GVB Sint-Victor, Begijnendreef - Turnhout;
GVB Sint-Annacollege - Antwerpen;
GB "Salto" - Oud-Turnhout; VLS College - Essen;
Israëlitische BS Jesode Hatora - Beth Jacob,
Lange Van Ruusbroecstraat - Antwerpen;
Israëlitische BS Jesode Hatora - Beth Jacob,
Steenbokstraat - Antwerpen;
De Zevensprong - Nijlen;
Klavertje 3 - GLS De Sleutelbloem - Brecht;
GLS De Wissel - Wuustwezel;
Onze-Lieve-Vrouwecollege - Antwerpen;
Vrij Instituut voor Technisch Onderwijs - Hoogstraten;
Sint-Eduardusinstituut - Merksem;
Sint-Jan Berchmanscollege - Westmalle;
Koninklijk Atheneum Deurne;
KA Vaartland - Willebroek;
Koninklijk Atheneum Schoten;
Koninklijk Atheneum Schilde;
Vrije Technische Scholen - Turnhout

(H)EERLIJKE KOST!

Het PIME heeft een nieuw aanbod uitgewerkt voor groepen. Trommel je ouderraad, milieuwerggroep, familie en/of vrienden op en organiseer een avondje (h)eerlijke kost!

Wat staat er op het programma?

Expo Straffe Kost

Bezoek onze expo 'Straffe kost' en maak kennis met eetculturen, voedselkilometers, eerlijke prijzen en milieuvriendelijke producten.

Je kunt er antwoorden ontdekken op vragen als 'Waarom zijn soepballetjes rond?', 'Eigen groenten eerst?' en 'Is er eten genoeg voor iedereen?'.

(H)eerlijk koken

Daarna ga je zelf aan de slag en knutsel je met bio, eerlijke en seizoensgebonden producten een (h)eerlijke maaltijd in elkaar!

En uiteraard kun je ook het resultaat van je werk proeven. Je doet zeker inspiratie op om je eigen keukencreaties te vernieuwen.

Een samenwerking met Velt vzw - Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze.

Plaats: PIME vzw,

Mechelsesteenweg 365, 2500 Lier

(H)eerlijke kost wordt aangeboden van januari 2006 tot juni 2007, steeds op afspraak.

Prijs: € 6 per persoon, (h)eerlijk proeven van de gerechtjes inbegrepen!

*Inlichtingen: tel 015 30 61 24,
e-mail: nathalie.dillen@pime.provant.be,
www.pime.be*

Brussel

Acht basisscholen, St.-Joris, Kristus Koning, 't Beekje, 't Regenboogje, St.-Gillis, De Bloeiende Kerselaar, De Ladder en 't Plant Zoentje tekenen een milieubeleidsverklaring. Het aantal basisscholen komt nu op 62. Dat is 35% van het totale aantal basisscholen in Brussel. Het Maria Assumptalyceum zorgt ervoor dat nu 67% van het totale aantal secundaire scholen in Brussel MOS-school is. Vijf Brusselse scholen nemen deel aan het Feedupproject - een internationaal project over het thema energie: De Bloeiende Kerselaar, Klavertje 4, Gouden Regen, Poelbos en Floralia

OPNIEUW GRATIS DRINKWATERFONTEINTJES

Al in mei 2001 stellen jongeren tijdens het eerste 'Brusselse Jongerenparlement voor Water' de vraag om een betere toegang tot kraantjeswater in de scholen te voorzien. Honderd drinkwaterfontein-tjes worden in de Brusselse basisscholen geïnstalleerd.

Dit schooljaar start de campagne opnieuw. Nieuw is dat ook *secundaire scholen* een aanvraag kunnen indienen. De fontein-tjes zelf zijn van een betere kwaliteit. Je kan nu een drinkwaterfontein-tje met antivries-systeem verkrijgen. Speciale aandacht van de jury gaat naar de *motivatie* van de scholen en de pedagogische omkadering die ze voorzien bij de installatie van hun drinkwaterfontein-tje.

Er komen in deze tweede campagne ook meer drinkwaterfontein-tjes: i.p.v. één per 150 leerlingen krijgt de school er nu één per 100 leerlingen. Drinkwaterfontein-tjes hebben positieve resultaten: kinderen drinken meer water en dat gaat vaak samen met vermindering van de consumptie van gesuikerde dranken. Ook andere acties kunnen dat bewerkstelligen: het verwijderen van de drankautomaat, het verbieden van koolzuurhoudende dranken of een algemeen schoolbeleid ter bevordering van de gezondheid en met aandacht voor het leefmilieu.

De pedagogische begeleiding bij de installatie wordt verzorgd door NMe-Link. Meer informatie kun je krijgen bij Frieke Heens, verantwoordelijke voor de campagne, f.heens@greenbelgium.org

SCHOOLVERVOERPLAN

De scholen *Clair Vivre* uit Evere en *Poelbos* uit Jette overhandigen tijdens de persconferentie van 30 november 2005 de allereerste schoolvervoerplannen aan Pascal Smet, Brussels mobiliteitsminister. Hij wil dat scholen ook vervoerplannen opstellen, naar analogie met de bedrijfsvervoerplannen. NMe-Link Brussel vzw begeleidt de scholen.

Elke morgen en avond verplaatsen 207.000 leerlingen uit het kleuter-, lager en middelbaar onderwijs zich naar hun school in het Brusselse gewest. Goed voor dagelijks ongeveer 400.000 verplaatsingen.

Vervoerplannen voor scholen zijn dan ook noodzakelijk. Niet alleen omdat scholen heel wat verplaatsingen veroorzaken, maar ook omdat ze op de meest veilige manier moeten verlopen.

Bovendien is jong geleerd oud gedaan en goede gewoontes aanleren is werken op lange termijn.

In de twee scholen gaat dit jaar een proefproject van start. In *Clair Vivre* wordt een fietspool georganiseerd op initiatief van de oudervereniging. Een 'dépose minute' moet het parkeren voor de schoolpoort in goede banen leiden. Jonge stewards staan in voor de veiligheid van de allerkleinsten bij het oversteken. In *Poelbos* wordt een werkgroep opgericht die een enquête verstuurt naar de ouders. In de enquête wordt gepeild naar de verkeersknelpunten en de vervoersorganisatie. Na de bevraging (92% antwoorden) stelt de werkgroep een actieplan op. Eén van de resultaten daarvan is een "Kiss and Ride" zone, die het chaotisch parkeren voor de schoolpoort moet oplossen. Carpoolen vermindert de autodruk en het openbaar vervoer wordt gepromoot.

De leerlingen nemen deel aan het verkeersproject en de sensibiliseringsactie waarbij zij het verkeerd parkeren aan de kaak stellen.

Meer informatie kun je krijgen bij Jeroen Vanhoorne, Stafmedewerker Mobiliteit, jeroen@nme-link.be, www.mobilie.be

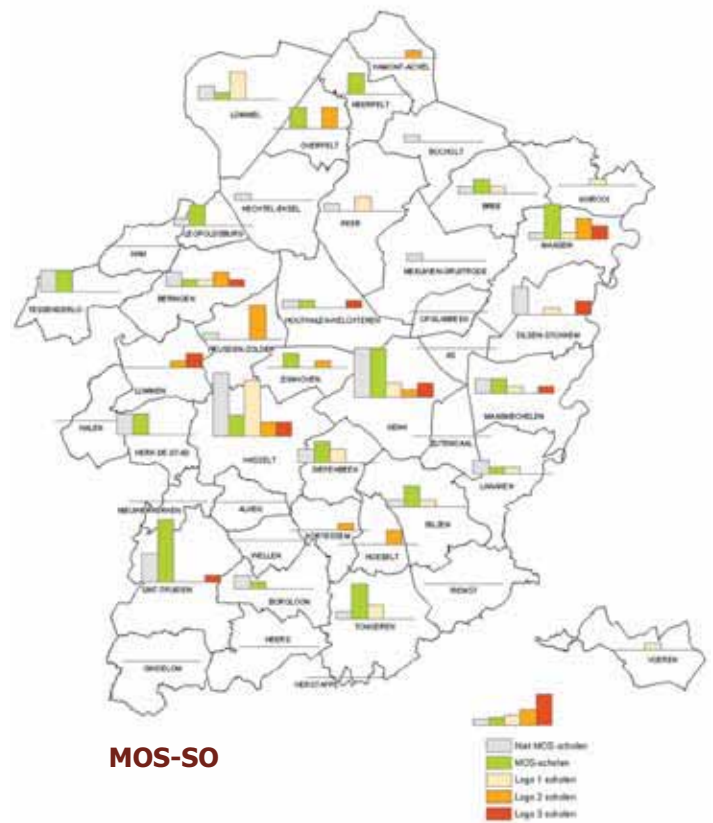
Limburg

KAARTEN

Er werken 39 gemeenten actief mee aan MOS. De stand van zaken in Limburg vind je terug op de twee kaartjes. Per gemeente zie je een overzicht van het aantal niet-MOS-scholen (grijze balk), het aantal MOS-scholen (groene balk) en het aantal logo 1, 2 of 3-scholen (geel, oranje of rood).

In Limburg zijn er op het einde van 2005 maar liefst 330 basisscholen en vestigingsplaatsen actief bezig met milieuzorg. Voor het secundair onderwijs en de hogescholen zijn dat er 129.

Meer informatie kan je krijgen bij
Johan Lambrix, tel. 011 26 54 59, mos@limburg.be.

VLEGLERZEN

In MOSterd nr. 6 (p. 28) kon je al kennismaken met het jeugdboek en het educatieve project 'Vlieglessen van een Vlegel'. De oproep voor de 'Vlegelverzenwedstrijd' kreeg ondertussen gehoor. Hieronder vind je twee pittige vlegelverzen, geschreven door kinderen uit het lager onderwijs:

*Ik zag een boom met TWIJFELS
Hij wil omhoog, maar ook omlaag,
De stam gaat omhoog,
De takken blijven laag
Over de takken snorren muizen,
Vogels komen er samen en
Eekhoorns springen op en over de takken.
De boom vormt een dak om ons heen*

Paulien, 5de jaar

*GRAS
Houdt voetsporen bij
Tot het moe is en pijn krijgt in de armen
Bewaart het voedsel tot het geen honger meer heeft
Het heeft zelfs gevoelens
Want het laat zoveel dieren in zich wonen
Daarom is het kleine gras
Eigenlijk GROOT*

Steffie, 5de jaar

LOGO 1 EN 2 - UITREIKINGEN

De logo-uitreiking voor het basisonderwijs vond plaats op woensdag 12 oktober 2005. De meer dan 200 aanwezigen hebben genoten van de theatervoorstelling 'Het waterbubbelcircus' van theater Pronto vzw.

foto's Robin Reynders

Op vrijdag 14 oktober 2005 keken een 100-tal personen tijdens de logo-uitreiking voor het secundair onderwijs naar de voorstelling van Mong Rosseel, 'Mag het iets meer zijn' (zie ook p. 43). Mong stelde vast dat onze aarde was versleten en kreeg van vrouw God te horen dat de garantie vervallen was.

foto's Eddy Daniëls

Oost-Vlaanderen

IN DE VERF

Eind 2005 telt Oost-Vlaanderen bijna 370 MOS-basisscholen. Steeds meer scholen willen hun zorg voor het milieu duidelijk in de verf zetten. Het thema afvalpreventie is nog altijd populair, maar vele scholen slaan ook de weg van de vergroening in. KYOTO blijkt plots niet meer een ver-van-m'n-bed-gebeuren te zijn want vele scholen kiezen

voor het thema energie. Misschien wel naar aanleiding van de altijd groter wordende verwarmingskosten?

Ook in de secundaire en hogescholen groeit MOS verder. Eind 2005 telt Oost-Vlaanderen 190 deelnemende scholen. MOS geniet ook meer en meer bekendheid binnen de lerarenopleidingen of pedagogische richtingen. Studenten vinden de weg naar de MOS-begeleiding met allerlei vragen voor een paper of een stageopdracht.

EDUCATIEF MATERIAAL

Het Provinciaal Natuur en Milieueducatie Centrum De Kaaihoeve stelt verscheidene educatieve pakketten of publicaties ter beschikking van alle geïnteresseerden. Je vindt er o.a. lesblaadjes en voorleesverhaaltjes voor kleuters en praktische zoekkaarten. Veel van dat materiaal werd geselecteerd als leermiddel in de verschillende MOS-themabundels voor het basisonderwijs (vooral Natuur op School en Water). Je kan ook gebruik maken van verschillende materiaalkisten in verband met de thema's water, bodem, bos en landschap of de gezinsrugzakjes om op stap te gaan in de natuur. Voor een volledig overzicht van het aanbod kun je contact opnemen met de provinciale MOS-begeleiding (mos@oost-vlaanderen.be). Ook niet MOS-scholen of natuurverenigingen kunnen deze informatie opvragen. Je krijgt een volledige lijst met een kort woordje uitleg per pakket of boekje, de doelgroep en de prijs. Aarzel niet om deze lijst aan te vragen. Misschien vind je zo net dát pakket of verhaal waar jij al zo lang naar op zoek bent?

MOORD IN DE POEL!

Er is een moord gepleegd in één van de poelen van het Regionaal Landschap Meetjesland in het noordoosten van de provincie Oost-Vlaanderen. Wie is de dader? Waarom heeft hij het gedaan? Wie is het slachtoffer? Wat zijn de omstandigheden van de moord? Er blijven heel wat vragen onbeantwoord. Daarom hebben we jullie nodig! Leerlingen van de *3de graad basisonderwijs of 1ste graad secundair onderwijs* kunnen ons helpen om de moord op te lossen. Jullie kruipen in de huid van echte detectives en onderzoeken de misdaad.

Door buurtonderzoek, wateronderzoek, sporen-

onderzoek... moeten jullie in 2 uur tijd de moordenaar vinden. Jullie staan onder rechtstreeks bevel van Commissaris K. Brinckman en haar hulpagent (de leerkracht). Het onderzoek kan elke schooldag (behalve woensdag) worden uitgevoerd. Een groep detectives bestaat uit 10 tot 28 deelnemers. De plaats van de misdaad is een poel op 't Livinushof, Molenkreekstraat 3, 9982 Sint-Margriete. Eventueel kan ook een moord in de buurt van jullie school worden opgelost.

Meer informatie: Tom Gorré, Regionaal Landschap Meetjesland vzw, Noordstraat 15a, 9990 Maldegem, tom.gorre@rlm.be, 050 70 00 41, www.rlm.be.

Het project loopt ook in andere provincies (zie bvb. MOSTerd nr. 6, p.25)

DE MOLEN NAAR DE WIND

Welkom in het molencentrum van de provincie Oost-Vlaanderen.

De molen speelt een hoofdrol in de geschiedenis van de mens. Op sociaal, economisch en technisch vlak. Die rol is nog lang niet uitgespeeld. Integendeel: de molen is terug van nooit echt weg geweest. Waterkracht en windenergie worden al van in de oudheid benut om het werk van mensen lichter te maken. Dat gebeurt ook nog vandaag. Moderne wind- en watermolens werken als een reusachtige fietsdynamo. Ze malen niet, maar wekken elektriciteit op. En dat zonder grote milieukosten. Vlaamse molenbouwers specialiseerden zich in een houten windmolen die op één enkele verticale paal of staak rust. De hele constructie draait volmaakt in evenwicht rond de staak, zodat de molen altijd in de wind staat. Dat kom je allemaal te weten in MOLA.

Vandaag zijn er nog zowat 400 beschermde molens die deel uitmaken van ons industrieel erfgoed. In de molenbibliotheek kun je er alles over terugvinden.

In het museum kun je een interactieve tentoonstelling bezoeken met doe-elementen, maquettes, film en audio. Ze sluit aan bij de eindtermen van het basisonderwijs, ASO en TSO. Deze uitstap is makkelijk te kaderen in een MOS-energie-project.

MOLA, Kasteel Puyenbrug, Puyenbrug 5, 9185 Wachtebeke, 09 342 42 10, mola@oost-vlaanderen.be, www.oost-vlaanderen.be

Openinsuren:

- * 1 april - 30 september, di tot vrij: 9.30 u tot 17 u, weekend en feestdagen: 10.30 u tot 18 u;*
 - * 1 oktober - 31 maart, di tot zon: 9.30 u tot 17 u.*
- Toegang gratis, rondleidingen op afspraak*

Vlaams-Brabant

Nieuwe MOS-schakels

Vlaams-Brabant telt vier provinciedomeinen. Scholen kunnen er al jaren terecht voor tal van natuureducatieve activiteiten. De meeste activiteiten zijn MOS-schakels, bijvoorbeeld voor de thema's water, energie of natuur. Dit voorjaar staan er enkele nieuwe of bijkomende activiteiten op het programma. We stellen er per domein één voor.

PROVINCIEDOMEIN KESSEL-LO: HET WEER EN ONZE NATUUR

Het maakt ons blij of neerslachtig, we passen onze kleding ervoor aan en steeds opnieuw is het een belangrijk gespreksonderwerp: het weer! Vreemd eigenlijk, dat we doorgaans zo weinig weten over ons weer. Met dit project brengen we daar verandering in. Via spectaculaire beelden, proefjes, veldwaarnemingen en uitleg leren de leerlingen het weer kennen. Voor dieren en planten maakt het weer een verschil tussen leven en dood. Koud of heet, nat of droog, storm of windstilte: aanpassen is de boodschap. Hoe de natuur dat doet, ontdekken we samen in de omgeving van het Ecohuis. Elementen die aan bod komen: weersverschijnselen, werking van een weerstation, ontstaan van het weer, verschil tussen weer en klimaat, aanpassingsvermogen van de natuur, klimaatverandering en de rol van de mens

*Praktisch: doelgroep: 3de graad lager onderwijs,
duur: ± 1.30u., periode: 13 tot 24 maart 2006,
kostprijs: € 1,50 per deelnemer,
reserveren: tel. 016-25 47 45,
svn.goethals@vlaamsbrabant.be of
ronald.ausloos@vlaamsbrabant.be.*

Deze activiteit is een MOS-schakel voor het thema natuur.

PROVINCIEDOMEIN DIEST: WATERBEESTEN

In de klas leren we over een vijverbiootop en de dieren en planten die daar thuishoren. Wie leeft er in en om het water, en hoe zijn zij daaraan aangepast? We maken kennis met een aantal bijzondere waterbewoners. Wat heeft een vis nodig om te overleven? Hoe werken kieuwen precies? Buiten mogen de kinderen zelf kleine waterbeestjes scheppen. We ontdekken waarom een bootsmannetje ook wel 'ruggenzwemmer' heet, hoe een schaatsenrijder zich voortbeweegt... We bewonderen de diertjes onder een microscoop en proberen ze te herkennen.

Elementen die aan bod komen: waterdieren, leven in het water, aanpassingen van plant en dier aan water, waterdierjes vangen, onderzoeken en ongeschonden terugplaatsen.

*Praktisch: doelgroep: 2de graad lager onderwijs,
duur: ± 1.30u., periode: 6 tot 31 maart 2006,
kostprijs: € 1,50 per deelnemer,
reserveren: tel. 013-35 86 58 of 59,
calixte.nijs@vlaamsbrabant.be of
erik.spiessens@vlaamsbrabant.be*

Deze activiteit is een MOS-schakel voor het thema water.

Andere activiteiten in Diest:

Extra begeleiders zorgen sinds kort voor een bijkomend natuureducatief aanbod. Hierdoor zijn ook voor deze schakels extra reservaties mogelijk:

Van 6 tot 31 maart 2006:

Het schaap: voor 3de graad lager onderwijs

Kip en ei: voor 1ste graad lager onderwijs

Van 18 april tot 24 mei 2006:

Kabouterpad: voor de 3de kleuterklas

Zintuigenpad: voor 1ste en 2de graad lager onderwijs

Moord in de poel: voor 3de graad lager onderwijs en 1ste graad secundair onderwijs.

PROVINCIEDOMEIN HUIZINGEN: EEN BOS VOL BLOEMEN

In het voorjaar staat het bos vol met voorjaarsplanten, en dat is een prachtig gezicht. Tijdens deze activiteit gaan we op zoek naar de eerste voorjaarsbloeiers. We maken een wandeling door het mooie bos van het provinciedomein en leren er de prachtige bosanemonen, hyacinten en andere bloemen kennen. Hoe winnen zij de strijd om het licht? Hoe komt het leven in het bos weer op gang na de koude winter? We ontdekken de naam van de bomen door knoppen te lezen, horen de eerste vogels fluiten ... Elementen die aan bod komen: voorjaarsflora, lente, determineren van bomen, gelaagdheid, dieren in het bos.

Praktisch:
doelgroep: 1ste, 2de en 3de
graad lager onderwijs,
duur: 1.30u.,
periode: 27 tot 31 maart 2006,
kostprijs: € 1,50 per deelnemer,
reserveren: tel. 016-26 72 58,
leefmilieu@vlaamsbrabant.be

*Deze activiteit is een MOS-schakel voor het thema natuur
Andere activiteiten in Huizingen:*

Extra begeleiders zorgen sinds kort voor een
bijkomend natuureducatief aanbod. Hierdoor zijn
ook voor deze schakels extra reservaties mogelijk:
Van 8 tot 12 mei 2006:

Moord in de poel: voor 3de graad lager onderwijs
en 1ste graad secundair onderwijs

Van 2 mei tot 2 juni 2006:

Zuiverend riet: voor 3de graad lager onderwijs.

PROVINCIEDOMEIN HET VINNE

Provinciedomein Het Vinne is in volle verandering.
Het herstelde binnenmeer vult zich langzaam maar
zeker met water. In de gerenoveerde Vinnehoeve
wordt volop gebouwd aan een gloednieuw bezoer-
kerscentrum. In de toekomst kunnen scholen er
terecht in de interactieve tentoonstelling, de pro-
jectieruimte ... Meer informatie lees je in een vol-
gende MOSTerd.

Vieze Beesten

Ben jij ook bang voor spinnen? Ga je
gillend op de vlucht bij het zien van
een wesp of mep je zonder enig par-
don muggen dood? Op de tentoon-
stelling "Vieze Beesten" ontdek je
samen met je klas de boeiende
wereld van de "vieze beestjes". Zijn
ze wel zo vies als ze lijken, of zijn ze

vooral ook nuttig en
hebben ze vaak
onverwachte en inge-
nieuze kantjes?
De rondreizende ten-
toonstelling "Vieze
Beesten" met begelei-
ding trekt in 2006
door de provincie
Vlaams-Brabant.

Alle leerlingen van de derde kleuterklas, het lager
onderwijs en van de eerste graad van het
secundair onderwijs zijn welkom. Deelnemen is
gratis maar vooraf inschrijven is noodzakelijk.
*Een initiatief van de provincie Vlaams-Brabant,
dienst Leefmilieu, in samenwerking met
De Milieuboot. Voor inschrijvingen of inlichtingen
kan je terecht op www.milieuboot.be.
Je kunt ook mailen naar info@milieuboot.be of
bellen op het nummer 053 72 94 20.*

West-Vlaanderen

SAMENWERKEN

Bij de start van het nieuwe jaar telt West-
Vlaanderen 410 MOS-scholen in het basisonder-
wijs. Na vier schooljaren ondertekenden iets meer
dan 50% van alle West-Vlaamse basisscholen de
milieubeleidsverklaring. Heel wat scholen willen
ook dit jaar een luik van het logo in de wacht
slepen.

Van de 268 secundaire scholen en hogescholen in
West-Vlaanderen zijn er 173 die al een milieube-
leidsverklaring hebben ondertekend.

Daarvan haalden 31 scholen vorig jaar een logo.
Dit schooljaar gaan er veertien scholen voor logo
1, zeven voor logo 2 en zes voor logo 3.
MOS-West-Vlaanderen werkt meer en meer samen
met andere provinciediensten zoals Mobiliteit en
Natuur en Landschap. MOS slaagt er ook in om op
school verscheidene partners zoals Kleur
Bekennen, de LOGO's en andere organisaties rond
hetzelfde thema samen te brengen. MOS zorgt zo
voor meer integratie van milieuzorg binnen en
buiten de schoolmuren.

Milieuzorg doorbreekt het hokjesprincipe en
creëert heel wat mogelijkheden tot educatie voor
duurzame ontwikkeling.

DRIE OP EEN RIJ

Drie West-Vlaamse provinciedomeinen bieden aan
klassen tal van mogelijkheden om op een speelse,
(re)creatieve en educatieve manier de natuur te

ontdekken. Veldwerkmaterialen, observatiepunten, atelier- en veldwerkactiviteiten zijn slechts een greep uit het educatief aanbod. We garanderen hierbij een ervaringsgerichte, avontuurlijke en boeiende aanpak. Het provinciedomein De Gavers is de plaats bij uitstek om (water)sport- en natuuractiviteiten te combineren. Via de activiteitenwijzer maak je in een handomdraai een programma op maat van je klas of school! De bezoekerscentra De Palingbeek en Bulskampveld pakken daarnaast uit met splinternieuwe lokalen. Themagerichte tentoonstellingen boordevol geuren en kleuren worden aangevuld met speuren in de natuur.

Het educatieve aanbod voor de drie provinciedomeinen wordt gebundeld in een *handige gids* die *vanaf april* is aan te vragen bij het Provinciaal Informatiepunt Tolhuis tel.: 050 40 74 74 of te raadplegen op de website www.west-vlaanderen.be/domeinen, doorklikken naar educatie.

Voor meer informatie kun je ook terecht bij de provinciedienst NME, tel.: 050 40 32 51 of nme@west-vlaanderen.be.

AFVALARM FEESTEN

De Provincie West-Vlaanderen beschikt (met OVAM als medesponsor) over een arsenaal van enkele duizenden (momenteel een 6000-tal) herbruikbare bekertjes. Met de herbruikbare "plastic glazen" bindt zij de strijd aan met de wegwerpbekertjes. De 25 cl-polycarbonaatbekertjes zijn krasvrij, onbreekbaar en vaatwasmachinebestendig. Ze kunnen vele keren opnieuw worden gebruikt. Zij worden gratis uitgeleend aan organisatoren van evenementen (scholen, jeugdbewegingen, verenigingen of fuifnummers zonder meer), mits betaling van een waarborg. Wie anders zelf opdraait voor de aankoop van wegwerpbekertjes en vuilniszakken, kan alvast rekenen op een mooie kostenbesparing!

Naast het kostenplaatje hebben de bekertjes nog tal van andere voordelen. Ze voorkomen niet alleen zakken (zwerf)afval maar zijn ook aangenamer om uit te drinken dan een wegwerpbekertje en veiliger dan glas. De bekertjes vind je niet alleen in de Provincie maar misschien ook dichterbij huis. Enkele gemeenten en intercommunales

(IMOG / IVRO) lenen zelf ook herbruikbare bekertjes uit. Minder vervoer is ook beter voor het milieu. Meer informatie over het ontfemen van de bekertjes en bijhorende affiches: Provincie West-Vlaanderen tel.: 050 40 32 54 of surf naar www.west-vlaanderen.be/bekertjes.

DE ZEE SMAAKT NAAR MEER VAN 29 APRIL TOT 14 MEI 2006

Het thema voor de volgende twee jaar van de Week van de Zee is 'smaak'. Proeven van de zee dus, en dat letterlijk en figuurlijk. 'Slimmeriken eten vis', maar welke vis? Niet de vissen die met uitsterven bedreigd zijn, maar wel haring, schelvis en andere soorten die op een verantwoorde manier worden bevestigd. 'Goede vis' zeg maar. Tijdens de Week van de Zee krijg je informatie over hoe het gesteld is met de zee en de vele vissen, schaaldieren en andere organismen die erin voorkomen. En proeven is er zeker bij. Op school kan het ook, want op *vrijdag* - hoe kan het anders - 5 mei organiseren we de 'Goede Visdag'. Die dag roepen we alle scholen op om vis op het menu te zetten, maar dan wel de 'goede vis'. Voor die gelegenheid brengt de Week van de Zee een folder uit met gerechten. Natuurlijk lees je daarin ook waarom er meer aandacht en zorg voor het leven in de Noordzee nodig is.

De zee smaakt naar meer omdat ze uniek is.

Nergens anders waait er zoveel zand tussen de boterhammen en krijgen er zoveel kinderen natte voeten. Nergens anders kun je schelpen zoeken of het water zien op- en afdraan. Krabben lopen zijwaarts, zeesterren hebben geen ogen, kwalen kunnen niet zwemmen... Noteer in je agenda wanneer je naar zee gaat tussen 29 april en 14 mei en surf naar www.weekvandezee.be

voor een overzicht van alle activiteiten.

Meer uitleg: tel.: 050 40 33 11, Leo Declercq, leo.declercq@west-vlaanderen.be of 051 51 93 50, Claude Willaert, claudewillaert@west-vlaanderen.be Provincie West-Vlaanderen, Koning Leopold III-laan 41, 8200 Sint-Andries

GRATIS

Stad Brugge deelt een 1000-tal spaarlampen (type E27, 11 W) uit onder de *Brugse MOS-scholen* die aantonen dat er op school energiebesparende initiatieven worden genomen. Het materiaal van de Provincie West-Vlaanderen (voor de campagne 'Spaarzaam de pot op') wordt GRATIS ter beschikking gesteld van de *West-Vlaamse scholen en gemeenten*. Interesse om enkele affiches en stickers te krijgen? Neem dan contact op met mos@west-vlaanderen.be of 050 40 33 80.

